

1700-tallets litterære kringelkroge

1700-tallet er oplysningens og rationalismens århundrede. Sådan lærte romantikken os at forstå det og sådan doceres det i vid udstrækning stadig. Men man kan med rette påstå, at 1700-tallet er nærved det modsatte, er kringelkrogenes århundrede, netop fordi fornuften blev sat i højsædet og var ordførende – og dermed pressede alt andet ud i de litterære og kulturelle afkroge. Men det er også kendetegnende for samme periode, at den litterære og den intellektuelle (offentligheds)kultur i det hele taget var i kraftig vækst. Og denne vækst havde mange samtidige og jævnbyrdige retninger i sig. 1700-tallets litterære diskursivitet var stålsat, men den var samtidig indforskrevet i et bredt og potenseret aktivitetsfelt, der er umuligt at få ét samlet overblik over og kanonisere ud i hovedværker og klassiske forfatterskaber.

Det er, kan man sige, en grundsætning i bogen. Skal den gøres begribelig og finde form, må man søge udenom de kanoniserede forklaringsmønstre. Det stilistiske og retoriske greb, der er oplagt egnet hertil, er selvfølgelig – om noget – essayet. Det er det selvfølgelig udgangspunkt for antologien og programsat fra allerførste artikel, Jørgen Dines Johansens "Fornuft og følelse – vellyst og dyd". Hans udgangspunkt er pedantisk og lystigt: Fornuft og følelse er selvfølgelig ikke modsætninger, men komplekse og komplementære begreber, og Dines' sympati er absolut hos oplysningens kernetropper, men 'det forhindrer ikke at de følsomme har deres pointer, og at de midt i deres patetiske selvsmagen nogle gange når forbavsende højder af indsigt og emotionel kraft'.

....

Essayet stod sig i 1700-tallets ekspanderende litterære kultur, og det står i det store hele sin prøve i denne fine og brogede antologi om den. En anden diskurs, der stod centralt i 1700-tallets litterære projekter, og som kan føre en nutidig læser ind i andre af den tids komplekse kringelkroge, er encyklopædien. *1700-tallets litterære kultur* har, når den er bedst, encyklopædiens moderne nerve: den har opgivet den klassiske encyklopædis systematiserende intention om at samle og danne viden i afsluttede hele og kanoniserende former. Det er selve det modstridende i enhver viden, der hvor den modsiges af sig selv, der er en moderne encyklopædis brydningspunkt eller vækstpunkt. Encyklopædiens historiske paradoks er jo så, at den for alvor kom i vækst i og med den diskurs i 1700-tallet, som traditionen, bl.a. den romantisk genererede, har skamredet og siden skudt sønder: oplysningsprojektet. (Skulle læseren ønske en opdateret indføring i oplysningsprojektets historiske og filosofiske grundsætninger, så kan han henvises til f.eks. Cambridge-antologien *The Enlightenment* (ed. by David Williams) 1999).

"I ethvert mørke findes en encyklopædi", er det blevet sagt. *1700-tallets litterære kultur* lader det bedste ved essayets klassiske habitus få moderne encyklopædiske konturer. Antologien oplyser sine kringelkroge, men også sin læser, uden at kringelkrogenes særkende saboteres ud i mørket. Og den dobbeltbelysning er slet ingen selvfølge nu om dage, hvor den akademiske stils selvspejling og –kritik ofte fører både skribent og læser ud i vildfarelsen. I *1700-tallets litterære kultur* fastholdes det videnskabelige essays på en gang prøvende og forpligtende diskurs således, at et datidigt stof og et nutidigt synspunkt holder hinanden i hævd med hensyn til læseren. Metaforer, essayistik og subjektivismen er traditionelt set stilistiske fjender til den videnskabelige diskurs. Ikke i denne bog, her står de alle i sagens tjeneste. Det er godt gjort!

[luk]